

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 6 czerwca 2018 r.¹

Sprawa C-149/17

**Bastei Lübbe GmbH & Co. KG
przeciwko
Michaelowi Strotzerowi**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Landgericht München I (sąd okręgowy w Monachium I, Niemcy)]

Odesłanie prejudycjalne – Prawo autorskie i prawa pokrewne – Dyrektywa 2001/29/WE – Egzekwowanie praw własności intelektualnej – Dyrektywa 2004/48/WE – Odszkodowanie w przypadku udostępniania plików z naruszeniem prawa autorskiego – Łącze internetowe dostępne dla członków rodziny posiadacza – Zwolnienie posiadacza łącza z odpowiedzialności bez konieczności sprecyzowania charakteru użytkowania tego łącza przez członka rodziny

Wprowadzenie

1. O ile w prawie Unii materialne prawo własności intelektualnej jest częściowo zharmonizowane, o tyle procedury zmierzające do karania naruszeń tego prawa i do naprawienia wynikających z nich szkód objęte są co do zasady prawem krajowym państw członkowskich. W prawie Unii przewidziano jednak pewne wymogi wykraczające poza samo kryterium skuteczności zwykle stosowane w ramach autonomii proceduralnej państw członkowskich.

2. W niniejszej sprawie powstaje pytanie o zakres tych wymogów i ich związek z prawami podstawowymi. Problematyka ta była już rozpoznawana przez Trybunał, jednak niniejsza sprawa daje mu okazję do rozwinięcia i doprecyzowania orzecznictwa w tym zakresie.

¹ Język oryginału: francuski.

Ramy prawne

Prawo Unii

3. Artykuł 3 ust. 1 i art. 3 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym² stanowią:

„1. Państwa członkowskie powinny zapewnić autorom wyłączne prawo do zezwalania lub zabrania na jakiegokolwiek publiczne udostępnianie ich utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, włączając podawanie do publicznej wiadomości ich utworów w taki sposób, że osoby postronne mają [każdy ma] do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie.

2. Państwa członkowskie powinny przewidzieć wyłączne prawo do zezwalania lub zabrania na jakiegokolwiek podawanie do publicznej wiadomości utworów, drogą przewodową lub bezprzewodową, w taki sposób, że osoby postronne mają [każdy ma] do nich dostęp w wybranym przez siebie miejscu i czasie:

[...]

b) dla producentów fonogramów – w odniesieniu do ich fonogramów;

[...]”.

4. Zgodnie z art. 8 ust. 1 i 2 tej dyrektywy:

„1. Państwa członkowskie przewidują stosowne sankcje i środki naprawcze w przypadku naruszenia praw i obowiązków wymienionych w niniejszej dyrektywie i podejmują wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia ich realizacji. Sankcje te muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.

2. Każde państwo członkowskie podejmuje niezbędne środki w celu zapewnienia, aby podmiot praw autorskich, którego interesy zostaną naruszone przez czynności dokonane na jego terytorium, mógł wytoczyć powództwo o odszkodowanie [...]”.

5. Artykuł 2 ust. 1 i 2 dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej³ stanowi:

„1. Bez uszczerbku dla środków przewidzianych lub środków, które mogą być przewidziane w prawie wspólnotowym lub krajowym, w zakresie, w jakim te środki mogą dawać właścicielom praw większe korzyści, przewidziane niniejszą dyrektywą procedury i środki naprawcze stosuje się, zgodnie z art. 3, do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w prawie wspólnotowym i/lub prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego.

2. Niniejsza dyrektywa pozostaje bez uszczerbku dla przepisów szczególnych w sprawie stosowania praw oraz w sprawie wyjątków zawartych w prawodawstwie wspólnotowym dotyczącym praw autorskich i praw pokrewnych, w szczególności praw podanych w [...] dyrektywie [2001/29], a zwłaszcza w jej art. 2–6 i art. 8”.

² Dz.U. 2001, L 167, s. 10.

³ Dz.U. 2004, L 157, s. 45.

6. Na podstawie art. 3 tej dyrektywy:

„1. Państwa członkowskie zapewniają objęte niniejszą dyrektywą środki, procedury i środki naprawcze niezbędne do stosowania praw własności intelektualnej. Powyższe środki, procedury i środki zaradcze są sprawiedliwe i słuszne oraz nie są nadmiernie skomplikowane czy kosztowne, ani też nie pociągają za sobą nierozsądnych ograniczeń czasowych lub nieuzasadnionych opóźnień.

2. Powyższe środki, procedury i środki naprawcze są również skuteczne, proporcjonalne i odstraszające i stosowane w taki sposób, aby zapobiec tworzeniu ograniczeń handlu prowadzonego zgodnie z prawem i zapewnić zabezpieczenia przed ich nadużywaniem”.

7. Zgodnie z art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze wspomnianej dyrektywy:

„Państwa członkowskie zapewniają, że na wniosek strony, która przedstawiła należyte dostępne dowody wystarczające do poparcia jej roszczeń oraz, potwierdzające te roszczenia, wyszczególnione dowody znajdujące się pod kontrolą strony przeciwnej, właściwe organy sądowe mogą nakazać przedstawienie takich dowodów przez stronę przeciwną, pod warunkiem zapewnienia ochrony informacji poufnych”.

8. Wreszcie zgodnie z art. 13 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2004/48:

„Państwa członkowskie zapewniają, że na wniosek poszkodowanej strony właściwe organy sądowe nakazują naruszającemu, który świadomie lub mając rozsądne podstawy do posiadania takiej wiedzy zaangażował się w naruszającą działalność, wypłacenie podmiotowi uprawnionemu odszkodowań odpowiednich do rzeczywistego uszczerbku, jaki ten poniósł w wyniku naruszenia”.

Prawo niemieckie

9. Paragraf 97 Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz (ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) z dnia 9 września 1965 r. stanowi:

„1. Kto bezprawnie narusza prawo autorskie lub inne prawo chronione na mocy niniejszej ustawy, może zostać przez poszkodowanego wezwany do usunięcia naruszenia, a w przypadku zagrożenia powtórnego naruszenia – do jego zaniechania. Roszczenie o zaniechanie przysługuje także wtedy, gdy naruszenie zagraża po raz pierwszy.

2. Kto popełnia naruszenie umyślnie albo nieumyślnie, jest wobec poszkodowanego zobowiązany do naprawienia powstałej szkody. Przy obliczaniu odszkodowania może zostać również uwzględniony zysk, jaki naruszający osiągnął wskutek naruszenia prawa. Odszkodowanie można również obliczyć na podstawie kwoty, jaką osoba naruszająca musiałaby uiścić tytułem słusznego wynagrodzenia za korzystanie z naruszonego prawa. Twórcy, autorzy publikacji naukowych (§ 70), artyści fotograficy (§ 72) oraz artyści wykonawcy (§ 73) mogą również wystąpić o zadośćuczynienie za krzywdę, jeżeli i w takim zakresie, w jakim odpowiada to względem słuszności”.

Stan faktyczny, przebieg postępowania i pytania prejudycjalne

10. Bastei Lübbe AG, spółka prawa niemieckiego, jako producent fonogramu, jest właścicielem praw autorskich i praw pokrewnych do wydanej w formie audiobooka książki.

11. Michael Strotzer jest posiadaczem łącza internetowego, za pośrednictwem którego w dniu 8 maja 2010 r. fonogram ten został udostępniony do pobrania nieograniczonej liczbie użytkowników na internetowej giełdzie wymiany (peer-to-peer). Biegły stwierdził w sposób niepodlegający wątpliwości, że adres IP należy do M. Strotzera.

12. Pismem z dnia 28 października 2010 r. spółka Bastei Lübbe wezwała M. Strotzera do zaniechania naruszenia prawa autorskiego. Ponieważ wezwanie to pozostało bezskuteczne, spółka Bastei Lübbe wystąpiła do Amtsgericht München (sądu rejonowego w Monachium, Niemcy) z powództwem o odszkodowanie pieniężne przeciwko M. Strotzerowi jako posiadaczowi adresu IP.

13. Michael Strotzer zaprzecza jednak, że dopuścił się naruszenia prawa autorskiego, i utrzymuje, że jego łącze internetowe było wystarczająco zabezpieczone. Twierdzi on ponadto, że do tego łącza dostęp mieli także jego rodzice, z którymi pozostaje w tym samym gospodarstwie domowym, ale że według jego wiedzy nie mieli oni tego utworu na swoim komputerze, nie wiedzieli o jego istnieniu i nie używali oprogramowania giełdy wymiany on-line. Co więcej, komputer miał być wyłączony w chwili naruszenia.

14. Amtsgericht München (sąd rejonowy w Monachium) oddalił powództwo spółki Bastei Lübbe o odszkodowanie z braku możliwości stwierdzenia, że to M. Strotzer popełnił zarzucane mu naruszenie praw autorskich, skoro ów wskazał, że naruszenie to mogli popełnić także jego rodzice. Od tego orzeczenia spółka Bastei Lübbe wniosła apelację do Landgericht München I (sądu okręgowego w Monachium I, Niemcy), który jest sądem odsyłającym w niniejszej sprawie.

15. Sąd odsyłający skłania się do przyjęcia odpowiedzialności M. Strotzera jako sprawcy zarzucanego mu naruszenia prawa autorskiego z tego względu, iż z jego wyjaśnień nie wynika, by w momencie dokonania naruszenia z łącza internetowego korzystała osoba trzecia i by mogła ona z tego powodu być istotnie osobą naruszającą prawo. Sąd odsyłający musi jednak brać pod uwagę orzecznictwo Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości, Niemcy), które jego zdaniem może stać na przeszkodzie uwzględnieniu powództwa przeciwko pozwanemu⁴.

16. Zgodnie bowiem z orzecznictwem Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości), tak jak rozumie je sąd odsyłający, to powód musi przedstawić okoliczności faktyczne i dowody naruszenia prawa autorskiego. Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) przyjmuje ponadto, że domniemanie faktyczne przemawia za sprawstwem posiadacza łącza internetowego, jeżeli w momencie naruszenia prawa inne osoby nie mogły korzystać z tego łącza. Jeżeli jednak w chwili danego naruszenia łącze internetowe nie było wystarczająco zabezpieczone lub świadomie pozostawiono do niego dostęp innym osobom, wówczas nie istnieje domniemanie faktyczne, że posiadacz tego łącza rzeczywiście popełnił naruszenie.

17. Z orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) wynika, że w takim przypadku na posiadaczu łącza internetowego spoczywa jednakże wtórny ciężar dowodu. Posiadacz łącza może skutecznie wywiązać się z nałożonego nań ciężaru dowodu w ten sposób, że w odpowiednim przypadku wskaże, czy inne osoby, a jeśli tak, jakie inne osoby, miały niezależny dostęp do jego łącza internetowego i w rezultacie mogą być sprawcami naruszenia prawa. Jeżeli jednak dostęp do danego łącza internetowego uzyskał członek rodziny, posiadacz tego łącza nie ma obowiązku przedstawienia dodatkowych wyjaśnień na temat momentu i charakteru użycia tego łącza z uwagi na ochronę małżeństwa i rodziny gwarantowaną przez art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą praw podstawowych”) oraz odpowiednie przepisy niemieckiego prawa konstytucyjnego.

18. W tych okolicznościach Landgericht München I (sąd okręgowy w Monachium I) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 8 ust. 1 i 2 w związku z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że sankcje za naruszenia prawa do publicznego udostępniania utworu pozostają »skuteczne i odstrasżające« również wtedy, gdy odpowiedzialność odszkodowawcza posiadacza łącza

⁴ Sąd odsyłający przytacza w szczególności wyrok Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) z dnia 6 października 2016 r., I ZR 154/15, Afterlife.

internetowego, za pośrednictwem którego dokonano naruszenia prawa autorskiego w drodze udostępniania plików (filesharing), jest wyłączona, jeżeli posiadacz łącza wskaże co najmniej jednego członka rodziny, który poza nim miał możliwość dostępu do tego łącza, nie podając ustalonych poprzez odpowiednią dodatkową weryfikację konkretnych szczegółów dotyczących momentu i charakteru korzystania z Internetu przez tego członka rodziny?

- 2) Czy art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/48 należy interpretować w ten sposób, że środki niezbędne do stosowania praw własności intelektualnej pozostają »skuteczne« również wtedy, gdy odpowiedzialność odszkodowawcza posiadacza łącza internetowego, za pośrednictwem którego dokonano naruszenia praw autorskich w drodze udostępniania plików (filesharing), jest wyłączona, jeżeli posiadacz łącza wskaże co najmniej jednego członka rodziny, który oprócz niego miał możliwość dostępu do tego łącza, nie podając ustalonych poprzez odpowiednią dodatkową weryfikację konkretnych szczegółów dotyczących momentu i charakteru korzystania z Internetu przez tego członka rodziny?”

19. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wpłynął do Trybunału w dniu 24 marca 2017 r. Bastei Lübbe, rząd austriacki oraz Komisja Europejska przedstawiły uwagi na piśmie. Bastei Lübbe i Komisja były reprezentowane na rozprawie, która odbyła się w dniu 14 marca 2018 r.

Analiza

Uwagi wstępne

20. W swoich uwagach na piśmie Komisja wyraża wątpliwości co do istotności pytań prejudycjalnych dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym. Nie podzielam tych wątpliwości.

21. W pytaniach prejudycjalnych sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy z wymogiem skuteczności środków przewidzianych w celu zapewnienia egzekwowania praw autorskich wynikającym z art. 8 dyrektywy 2001/29 w związku z art. 3 dyrektywy 2004/48 zgodne jest umożliwienie posiadaczowi łącza internetowego, za pośrednictwem którego dopuszczono się naruszeń praw autorskich⁵, uchylenia się, na podstawie domniemania, od odpowiedzialności za wspomniane naruszenia poprzez wskazanie bez dalszych wyjaśnień członka rodziny, który także miał dostęp do tego łącza. Wątpliwości sądu odsyłającego wynikają z orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) w sprawie środków prawnych dostępnych na gruncie prawa niemieckiego dla osób, których prawa autorskie zostały naruszone.

22. To nie Trybunał, a wyłącznie sądy krajowe są właściwe do dokonywania wykładni i stosowania orzecznictwa krajowego państw członkowskich. Z zasady wykładni zgodnej wynika jednak, że organy i sądy krajowe mają obowiązek, na ile to możliwe, dokonywania takiej wykładni prawa krajowego, aby zapewnić pełną skuteczność prawa Unii. Wymóg ten obejmuje konieczność zmiany utrwalonego orzecznictwa krajowego, jeżeli jest ono niezgodne z prawem Unii⁶. Wydawałoby się zatem, że wymóg wykładni zgodnej wymaga od sądu odsyłającego, w miarę możliwości, interpretacji i stosowania orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) w sposób zapewniający pełną skuteczność wypływających z prawa Unii obowiązków dotyczących skuteczności środków prawnych dostępnych dla podmiotów praw autorskich. W gestii Trybunału z pewnością zaś pozostaje udzielenie sądowi odsyłającemu wszelkich niezbędnych wskazówek dotyczących zakresu tych obowiązków.

5 Używam tego pojęcia w znaczeniu obejmującym zarówno prawa autorskie sensu stricto, jak i prawa pokrewne, na przykład prawa producentów fonogramów.

6 Zobacz ostatnio wyrok z dnia 17 kwietnia 2018 r., Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, pkt 71, 72).

23. Jeżeli zatem sąd odsyłający ma wątpliwości co do zgodności analizowanego przez siebie orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) z wymogami wynikającymi z prawa Unii, Trybunał jest w pełni właściwy do określenia zakresu tych wymogów. Problem ten należy zbadać w dwóch aspektach, dotyczących zakresu właściwych przepisów prawa Unii oraz poszanowania przy stosowaniu tych przepisów praw podstawowych.

Właściwe przepisy dyrektyw 2001/29 i 2004/48

24. Dyrektywa 2001/29 w odniesieniu do środków służących zapewnieniu przestrzegania praw, których harmonizacji dokonuje, jest raczej lakoniczna. Artykuł 8 tej dyrektywy ogranicza się do ogólnego nałożenia na państwa członkowskie obowiązku wprowadzenia skutecznych, proporcjonalnych i odstraszących sankcji w celu zwalczania naruszeń tych praw. Państwa członkowskie powinny ponadto przyznać poszkodowanym podmiotom praw autorskich możliwość występowania z roszczeniami odszkodowawczymi. Państwom członkowskim pozostawiono całkowitą swobodę w zakresie podejmowania konkretnych działań w celu wywiązania się z tych obowiązków.

25. Jednak ze względu na znaczenie, jakie prawa własności intelektualnej mają dla rynku wewnętrznego, prawodawca Unii uznał, że niezbędne jest wprowadzenie bardziej szczegółowych zharmonizowanych przepisów w celu zapewnienia jednolitej ochrony tych praw w całej Unii⁷. Dyrektywa 2004/48 jest zatem w całości poświęcona środkiem mającym na celu zapewnienie egzekwowania praw własności intelektualnej.

26. Prawdą jest, że zgodnie z art. 2 ust. 2 dyrektywy 2004/48 pozostaje ona bez uszczerbku dla przepisów szczególnych dotyczących praw autorskich, a zwłaszcza dla przepisów art. 8 dyrektywy 2001/29. Co za tym idzie, przepis ten daje pierwszeństwo przepisom dyrektywy 2001/29 nad przepisami dyrektywy 2004/48. Nie wynika z tego jednak, że całe prawo autorskie należy wykluczyć z zakresu stosowania dyrektywy 2004/48. Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy wyraźnie stanowi, że przewidziane w niej przepisy stosuje się „do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w prawie wspólnotowym i/lub prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego”. Ponieważ prawo autorskie niezaprzeczalnie należy do prawa własności intelektualnej, dyrektywa 2004/48 ma do niego zastosowanie, z zastrzeżeniem dotyczących go przepisów szczególnych zawartych w aktach prawa Unii. Dyrektywa ta zawiera ponadto przepisy szczególne prawa autorskiego, w szczególności w art. 5, który wprowadza domniemanie autorstwa lub własności prawa pokrewnego prawu autorskiemu.

27. Artykuł 8 dyrektywy 2001/29 należy zatem postrzegać nie jako przepis odrębny o bardzo ogólnym charakterze, lecz raczej jako element zharmonizowanego systemu ochrony praw własności intelektualnej regulowanego dyrektywą 2004/48. System ten wykracza poza zwykłą autonomię proceduralną państw członkowskich, ponieważ nakłada na nie konkretne zobowiązania, których przestrzeganie – także w aspekcie procesowym – podlega kontroli Trybunału, która wykracza poza zakres tradycyjnej kontroli zasad równoważności i skuteczności. Odmienne wykładnia pozbawiłaby dyrektywę 2004/48 racji bytu, ponieważ dyrektywa ta nie wносиłaby nic nowego w stosunku do – spoczywającego już na państwach członkowskich na podstawie zasady skuteczności – obowiązku zapewnienia skuteczności przepisom materialnym prawa Unii w dziedzinie własności intelektualnej. Nielogiczne byłoby bowiem twierdzić, że prawodawca Unii stworzył dyrektywę złożoną z obowiązków, które mogą być pozbawione wszelkiego znaczenia ze względu na przepisy proceduralne państw członkowskich. Ponadto dyrektywa 2004/48 ma niezależny zakres zastosowania, ponieważ zgodnie z jej art. 2 ust. 1 stosuje się ją nie tylko do ochrony praw własności intelektualnej zharmonizowanych na poziomie prawa Unii, lecz również w odniesieniu do praw określonych w prawodawstwie krajowym

⁷ Zobacz motywy 1, 8 i 9 dyrektywy 2004/48.

państw członkowskich. Dyrektywy tej nie można zatem sprowadzać tylko do zwykłej konkretyzacji ogólnej zasady skutecznej ochrony praw przyznanych na mocy prawa Unii, która to zasada, w braku szczególnych przepisów prawa Unii, znajduje zastosowanie w ramach autonomii proceduralnej państw członkowskich.

28. Jeżeli zatem art. 8 ust. 2 dyrektywy 2001/29, uzupełniony i doprecyzowany w tym względzie przez art. 13 ust. 1 dyrektywy 2004/48, przyznaje poszkodowanemu podmiotowi praw autorskich prawo wytoczenia powództwa o odszkodowanie, oznacza to moim zdaniem obowiązek wprowadzenia i stosowania w wewnętrznym systemie prawnym mechanizmów rzeczywiście umożliwiających podmiotom praw autorskich uzyskanie odszkodowania. O ile konkretne mechanizmy proceduralne konieczne do wdrożenia tych dyrektyw należą do kompetencji państw członkowskich, o tyle kontrola ich skuteczności należy do Trybunału. Wbrew temu, co sugeruje w swoich uwagach Komisja, kontrola ta nie ogranicza się jedynie do ustalenia, czy uzyskanie odszkodowania jest w praktyce niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, która to ocena jest zazwyczaj dokonywana w ramach kontroli przestrzegania zasady skuteczności. Kontrola przestrzegania obowiązków wynikających z tych dyrektyw wymaga wykładni konkretnych przepisów tych aktów w świetle ich skuteczności.

29. Sprawa w postępowaniu głównym dotyczy naruszenia prawa do publicznego udostępniania, które to naruszenie popełniono przy użyciu Internetu. Podmiotom praw autorskich, których prawa naruszono w taki sposób, trudno jest zidentyfikować sprawców i udowodnić ich uczestnictwo. W istocie naruszenia popełnione za pośrednictwem Internetu nie pozostawiają śladów materialnych⁸ i w pewnym stopniu pozwalają chronić anonimowość sprawców. Jedyną wskazówką, którą zazwyczaj można znaleźć, jest adres IP, z którego naruszenie zostało popełnione. Ta identyfikacja właściciela adresu IP, nawet prawidłowa, nie stanowi dowodu na odpowiedzialność danej osoby, w szczególności jeżeli łącze internetowe było dostępne dla większej liczby osób.

30. Dlatego też krajowe porządki prawne często zawierają środki łągodzące ciężar dowodu spoczywający na podmiotach, których prawa autorskie naruszono. Taki środek może w szczególności przybrać formę domniemania winy posiadacza łącza internetowego za naruszenie popełnione z jego adresu IP. Tego rodzaju środki pozwalają zapewnić skuteczność prawa uprawnionych podmiotów do żądania odszkodowania w razie naruszeń popełnionych za pośrednictwem Internetu. Zgodnie z informacjami zawartymi we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, w niemieckim systemie prawnym takie domniemanie zostało wprowadzone w orzecznictwie.

31. Obowiązek wprowadzenia takiego domniemania nie został przewidziany wprost ani w przepisach dyrektywy 2001/29, ani w przepisach dyrektywy 2004/48. Natomiast jeżeli środek ten jest głównym sposobem przewidzianym przez prawo krajowe w celu zapewnienia skuteczności prawa do żądania naprawienia poniesionej szkody, o którym mowa w art. 8 ust. 2 dyrektywy 2001/29, to powinien być on stosowany w sposób spójny i efektywny. Środek ten nie będzie mógł osiągnąć swojego celu, jeżeli domniemanie winy będzie zbyt łatwe do obalenia, a osobie, której prawo naruszono, nie zostanie stworzona inna możliwość dochodzenia jej prawa do naprawienia poniesionej szkody. W takiej sytuacji prawo to byłoby iluzoryczne.

32. O ile zatem art. 8 ust. 2 dyrektywy 2001/29 nie przewiduje żadnego konkretnego sposobu, aby zapewnić skuteczność prawa do żądania odszkodowania, o tyle moim zdaniem z przepisu tego wynika, że istniejące środki należy stosować w sposób spójny i efektywny. W tym zakresie sądy krajowe odgrywają kluczową rolę w ocenie dowodów i wagi poszczególnych wchodzących w grę interesów.

⁸ W przeciwieństwie na przykład do sprzedaży towarów podrobionych.

33. W związku z tym, jeżeli sąd odsyłający ma wątpliwości co do wykładni i stosowania orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) dotyczącego odpowiedzialności i obowiązków posiadaczy łączy internetowych, to powinien on faworyzować takie podejście, które najlepiej pozwoli zapewnić skuteczność ochrony praw własności intelektualnej.

Ochrona praw podstawowych

34. Wydaje się, że problem, na który natknął się sąd odsyłający przy stosowaniu orzecznictwa Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości), tkwi w odwołaniu się do zasady ochrony życia rodzinnego w celu ograniczenia obowiązku dostarczenia przez posiadacza łączy internetowego informacji na temat osoby, która mogła dopuścić się naruszenia praw autorskich. A zatem gdy wspomniany posiadacz łączy wskazuje, że poza nim do tego łączy mogły mieć dostęp również inne osoby, nie ma on ani obowiązku ujawnienia ich tożsamości, ani obowiązku podania dodatkowych informacji na ich temat, ponieważ taki obowiązek stanowiłby nieuzasadnioną ingerencję w jego sferę rodzinną.

35. W tym względzie należy podkreślić, że przy stosowaniu przepisów dokonujących transpozycji dyrektyw 2001/29 i 2004/48 państwa członkowskie w naturalny sposób mają obowiązek stosować przepisy karty praw podstawowych. Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego zapewnia art. 7 karty praw podstawowych. Jednakże w sporach dotyczących prawa autorskiego prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego może pozostawać w konkurencji z podstawowym prawem własności zawartym w art. 17 karty praw podstawowych. Prawo własności intelektualnej jest tam wyraźnie wymienione w ust. 2.

36. Co więcej, Trybunał miał już okazję podkreślić, że prawo do informacji przysługujące powodowi w kontekście powództwa dotyczącego ochrony praw własności intelektualnej wynika z prawa do skutecznego środka prawnego zagwarantowanego w art. 47 karty praw podstawowych i w ten sposób pozwala na zapewnienie skutecznej ochrony prawa własności intelektualnej⁹.

37. W sytuacji gdy konkurują ze sobą różne prawa podstawowe, zapewnienie odpowiedniej równowagi pomiędzy tymi prawami należy do organów i sądów krajowych¹⁰. Może się także zdarzyć, że konieczne pogodzenie wymogów związanych z ochroną poszczególnych praw podstawowych powinno nastąpić na poziomie prawa Unii, w szczególności przy dokonywaniu wykładni tego prawa przez Trybunał¹¹.

38. W ramach takiego godzenia należy zapewnić przestrzeganie istoty tych praw podstawowych. I tak, Trybunał orzekł już, że sprzeczne zarówno z podstawowym prawem własności, jak i z prawem do skutecznego środka prawnego jest umożliwienie instytucji bankowej powoływania się na tajemnicę bankową, na gruncie prawa do ochrony danych osobowych ustanowionego w art. 8 karty praw podstawowych, w celu odmowy podania danych właściciela rachunku, które umożliwiłyby wytoczenie przeciwko temu właścicielowi powództwa o ochronę praw własności intelektualnej¹².

39. Analogiczne rozumowanie można by przeprowadzić w zakresie powiązań pomiędzy prawem własności intelektualnej i prawem do skutecznego środka odwoławczego a prawem do poszanowania życia rodzinnego.

9 Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, pkt 29).

10 Zobacz wyrok z dnia 15 września 2016 r., Mc Fadden (C-484/14, EU:C:2016:689, pkt 84).

11 Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, pkt 33).

12 Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, pkt 37–41).

40. Jeżeli przyznane posiadaczowi łącza internetowego, z tytułu ochrony jego życia rodzinnego, prawo do odmowy podania szczegółowych danych dotyczących osób, które mogły dopuścić się naruszenia praw autorskich, miałyby w praktyce uniemożliwić podmiotowi tych praw uzyskanie naprawienia poniesionej szkody, to stanowiłoby to naruszenie istoty prawa własności intelektualnej, które temu podmiotowi przysługuje. W takim przypadku prawo własności powinno mieć pierwszeństwo przed prawem do poszanowania życia rodzinnego. Z drugiej strony, jeżeli sąd krajowy uzna, że taka ingerencja w życie rodzinne jest niedopuszczalna, wówczas należy przyjąć odpowiedzialność posiadacza łącza internetowego za naruszenie praw autorskich. Wydaje się, że taka wtórna odpowiedzialność jest w prawie niemieckim dopuszczalna¹³. Zanim sąd krajowy uzna odpowiedzialność posiadacza łącza internetowego, powinien jeszcze sprawdzić, czy istnieją inne środki proceduralne umożliwiające osobom, których prawa naruszono, zidentyfikowanie osób, które naruszenie popełniły, w celu uzyskania odszkodowania¹⁴.

41. Co więcej, sądzę, że przy ważeniu praw podstawowych w grę mogą wejść jeszcze dwa inne postanowienia karty praw podstawowych.

42. Po pierwsze, jest to art. 20 karty praw podstawowych, który gwarantuje równość wobec prawa. Zgodnie bowiem z informacjami przekazanymi przez spółkę Bastei Lübbe w jej uwagach około 70% łączy internetowych w Niemczech to „łącza rodzinne”, to znaczy używane w kręgu rodzinnym. Pozostaje zatem 30% połączeń, które nie są używane w takim kontekście, a których część należy prawdopodobnie do osób mieszkających samotnie. Jeżeli korzystanie z Internetu przez rodzinę pozwalałoby z łatwością uniknąć odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich, prowadziłoby to do niekorzystnego traktowania osób, które – ponieważ mieszkają same – nie pozwalają innym członkom rodziny na dostęp do Internetu. Tymczasem o ile z punktu widzenia prawa do poszanowania życia rodzinnego osoby żyjące w rodzinach nie znajdują się w tej samej sytuacji co osoby mieszkające same, o tyle taka różnica sytuacji nie występuje w odniesieniu do odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich. Tak więc sam fakt współzamieszkiwania z innymi członkami rodziny nie może automatycznie powodować wyłączenia tej odpowiedzialności.

43. Po drugie, art. 54 karty praw podstawowych ustanawia zakaz nadużywania uznanych w niej praw. Prawdą jest, że postanowienie to jest skierowane głównie przeciwko czynom, które pod przykrywką praw uznanych w karcie praw podstawowych mają w rzeczywistości na celu zwalczanie i unicestwienie praw podstawowych¹⁵. Jest oczywiste, że naruszenie prawa własności intelektualnej nie stanowi takiego czynu.

44. Niemniej jednak zakaz nadużycia prawa od dawna stanowi zasadę ogólną prawa Unii¹⁶. Na mocy tej zasady jednostki nie mogą powoływać się na normy prawa Unii w sposób stanowiący nadużycie w celu uzyskania wynikających z niego korzyści bez osiągnięcia celu tych norm.

45. W postępowaniu głównym M. Strotzer twierdzi, że nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich popełnione za pośrednictwem Internetu, ponieważ inne osoby, a mianowicie jego rodzice, również mają dostęp do tego łącza. Twierdzi on ponadto, że jego rodzice nie znają oprogramowania wykorzystywanego do popełnienia tego naruszenia ani nie posiadają na swoim komputerze utworu, który został bezprawnie udostępniony publicznie.

13 Zobacz wyrok Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości) z dnia 30 marca 2017 r., I ZR 19/16 Loud, wydany po złożeniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie.

14 Zobacz podobnie wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:485, pkt 42).

15 Zobacz L. Woods, Article 54 – Abuse of Rights, w: S. Peers, T.K. Hervey, J. Kenner i in. (red.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2014, s. 1539 i nast.

16 Zobacz, w odniesieniu do niedawnego zastosowania, wyrok z dnia 6 lutego 2018 r., Altun i in. (C-359/16, EU:C:2018:63, pkt 48 i nast.).

46. Zadaniem sądu odsyłającego będzie zatem zbadanie, czy M. Strotzer nie nadużywa prawa do ochrony życia rodzinnego, powołując się na nie nie w celu ochrony członków rodziny przed ewentualną odpowiedzialnością za naruszenie praw autorskich, z którym najwyraźniej nie mają oni nic wspólnego, lecz wyłącznie w celu uniknięcia własnej odpowiedzialności za to naruszenie. Jeżeli tak jest, prawo do ochrony życia rodzinnego nie powinno być przeszkodą dla zapewnienia ochrony własności intelektualnej podmiotów tych praw autorskich.

Wnioski

47. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał udzielił następującej odpowiedzi na pytania prejudycjalne przedłożone przez Landgericht München I (sąd okręgowy w Monachium I, Niemcy):

Artykuł 8 ust. 2 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym i art. 13 ust. 1 dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej należy interpretować w ten sposób, że nie wymagają one wprowadzenia do wewnętrznego prawa państw członkowskich domniemania odpowiedzialności posiadaczy łącza internetowego za naruszenia praw autorskich popełnionych za pośrednictwem tego łącza. Jednakże w przypadku gdy w celu ochrony tych praw prawo krajowe przewiduje takie domniemanie, musi ono być stosowane w sposób spójny, tak aby zapewnić skuteczność tej ochrony. Prawo do poszanowania życia rodzinnego, uznane w art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, nie może być interpretowane w sposób, który pozbawia podmioty praw autorskich jakiegokolwiek rzeczywistej możliwości ochrony ich praw własności intelektualnej ustanowionej w art. 17 ust. 2 karty praw podstawowych.